

Kainuun liitto

Kainuu-ohjelma

MAAKUNTASTRATEGIA 2035

MAAKUNTAOHJELMA 2018–2021

TYÖOHJELMA 27.2.2017

Kainuu-ohjelma

Maakuntastrategia 2035

Maakuntaohjelma 2018–2021

*(Maakuntakaavan tarkistaminen on käynnissä
ohjelmatyön rinnalla)*

Kainuun liitto 2017

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4260
kainuunliitto@kainuu.fi

Kannen kuva: Henna Sormunen

Kajaani 2017

Sisällys

1 Kainuun maakuntastrategian ja -ohjelman uudistustarve	2
1.1 TEM:n ohjeistus ja Kainuun kehittämissympäristöstä tulevat uudistamistarpeet	2
1.2 Toimijakentän ja toimintaympäristön muutokset	5
1.3 Kainuun maakuntastrategiatyölle asetettavia tavoitteita	6
1.4 Suunnittelutyön vaiheistus ja prosessikuvaus	7
2 Maakuntastrategiatyön sisältö	8
2.1 Maakuntastrategia 2035 tulevaisuuskäsikirjana	8
2.2 Maakuntaohjelma 2018–2021	10
3 Työn organisointi	12
3.1 Vastuutahot	12
3.2 Osallistumis- ja arviointisuunnitelmat	13
3.3 Aikataulut ja valmistelun vaiheistus	14

1 Kainuun maakuntastrategian ja -ohjelman uudistustarve

1.1 TEM:n ohjeistus ja Kainuun kehittämissympäristöstä tulevat uudistamistarpeet

Työ- ja elinkeinoministeriö antoi 9.11.2016 ohjeen (TEM/2008/09.10.01/2016), jossa se ohjeisti maakuntien liittoja valmistelemaan maakuntaohjelmat vuosille 2018–2021. Alueiden kehittämistä koskeva lainsäädännön uudistustyö on käynnissä. Valmisteilla oleva maakuntauudistus muuttaa laajasti hallintoa ja toimintatapoja. Sen myötä maakuntien liittojen tehtävät, pääosa ELY-keskusten tehtävistä sekä TE-palvelun tehtävät siirtyvät vuoden 2019 alusta uusien maakuntien järjestämisvastuulle. Uudet maakunnat vastaavat jatkossa myös aluekehittämistehtävästä. Liittoja on pyydetty huomioimaan uudistuksen eteneminen ohjelmaprosessin toteutuksessa ja ohjelman valmistelussa. Työ- ja elinkeinoministeriö on varannut itselleen oikeuden päivittää maakuntaohjelman laadinnasta annettua ohjeistusta (ohjelmatyö toteutetaan voimassa olevan aluekehityslainsäädännön mukaisesti).

Maakuntauudistuksessa aluekehitysjärjestelmää ja aluekehittämisen strategista suunnittelua uudistetaan. Uudet maakunnat laativat jatkossa maakuntalakiin perustuvat maakuntastrategiat, joissa maakuntavaltuusto päättää maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Valmistelu lähtee siitä, että maakuntastrategian linjaamana maakunnissa laaditaan aluekehittämistehtäviä tarkentavat maakuntaohjelmat sekä maakunnan omaa toimintaa koskeva konsernistrategia ja tarvittavat palvelujen järjestämissuunnitelmat. Maakuntaohjelman suhde maakuntastrategiaan määritellään valmisteilla olevassa lainsäädännössä.

Nyt laadittavat maakuntaohjelmat valmistellaan muutostilanteessa, ja niiden rooli on keskeinen aluekehittämisen linjausten ja jatkuvuuden pohjana uusien maakuntien aloittaessa työnsä vuoden 2019 alussa. Maakuntavaltuustot hyväksyvät nyt valmisteltavat maakuntaohjelmat vuoden 2017 viimeisessä kokouksessa, jolloin maakunnilla on vuonna 2018 voimassaoleva maakuntaohjelma. Uusi vaaleilla valittu maakuntavaltuusto voi halutessaan tarkistaa maakuntaohjelman.

Maakuntaohjelman rakenne määritellään tarkemmin alueiden kehittämisestä annetulla asetuksella (§ 10) seuraavasti:

Maakuntaohjelmassa tulee olla alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetyn lisäksi:

- 1) arvio maakunnan alueella toteutettujen ohjelmien vaikuttavuudesta;*
- 2) maakunnan eri osien, erityisesti saaristo-, maaseutu- ja kaupunkialueiden, kehittämistoimenpiteet ja yhteistyömahdollisuudet sekä niiden yhteensovittamista maakunnan kehittämistavoitteisiin kuvaava osio;*
- 3) tarvittaessa määrittely alueen kuntien yhteistyöalueista, jotka voivat perustua työssäkäyntiin, asiointiin, kuntien väliseen yhteistyöhön ja liikenneyhteyksiin tai muuhun maakuntaohjelman*

toteuttamisen kannalta tarpeelliseen aluemäärittelyyn, sekä muodostavat koko maakunnan kehittämistä tukevia osa-alueita;

4) ohjelman rahoitussuunnitelmassa arviot maakunnassa käytettävästä valtion, Euroopan unionin rakennerahastovarojen, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen rahoituksesta;

5) ohjelman määrällistä ja laadullista seuranta varten tarvittavat vaikuttavuustavoitteet ja niitä koskevat mittarit;

6) selvitys maakuntien yhteistoiminta-alueilla ja muussa maakuntien välisessä yhteistyössä tehtävistä suunnitelmista ja merkittävistä hankkeista;

7) kuvaus maakuntaohjelman valmisteluvaiheista ja valmisteluun osallistuneista tahoista.

Maakuntaohjelman kehittämistarpeiden ja -tavoitteiden määrittelyn tulee perustua maakunnan liiton ja muiden aluekehittämistyöhön osallistuvien tahojen yhteiseen ennakointityöhön.

Maakuntaohjelmassa esitetään maakunnan erityispiirteisiin ja mahdollisuuksiin perustuvat alueen kehittämisen tavoitteet. Maakuntaohjelmassa tulee huomioida hallituksen keväällä 2016 antama päätös alueiden kehittämisen painopisteistä ja sen toteuttaminen maakunnassa. Alueiden kehittämisen painopisteet ovat:

- uudistumisella kasvua
- elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta ja
- hyvinvointia kumppanuuksilla.

Nämä ovat keskeisiä tavoitteita alueiden uudistumisen ja elinvoimaisuuden edistämiseksi. Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka painopisteitä toteutetaan alueen lähtökohdista.

Osana hallituksen kilpailukyky -kärkihanketta on käynnistetty **Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO)** toimenpide. AIKO -rahoitus on kansallinen aluekehitykseen kohdennettu määräraha. Rahoitus on Suomen hallituksen Kilpailukyvyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla -nimisen kärkihankkeen toimenpide. Maakunnan AIKO -toimenpiteiden ja -suunnitelmien tulee olla yhteen sovitettu maakuntaohjelman kanssa. Maakuntaohjelma sovittaa yhteen myös kansallisen ja EU-politiikan tavoitteita ja toimenpiteitä maakunnassa.

Siirtymäkauden maakuntaohjelma tulee olemaan voimassa niin kauan kunnes uusimuotoinen maakuntastrategia valmistuu vuonna 2020. Valmisteilla olevan maakuntalain mukaan maakunnalla on oltava strategia, jossa maakuntavaltuusto päättää maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Sen tulee perustua arvioon maakunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista (ennakointi) ja niiden vaikutuksista maakunnan tehtävien toteuttamiseen. Strategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Maakunnan strategiassa tulee ottaa huomioon:

- 1) asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen maakunnan tehtävälalla
- 2) palvelujen järjestämistä ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset
- 3) maakunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet
- 4) alueiden, alueiden käytön, elinympäristön laadun ja alueen elinkeinojen kehittäminen
- 5) omistajapolitiikka
- 6) henkilöstöpolitiikka
- 7) asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

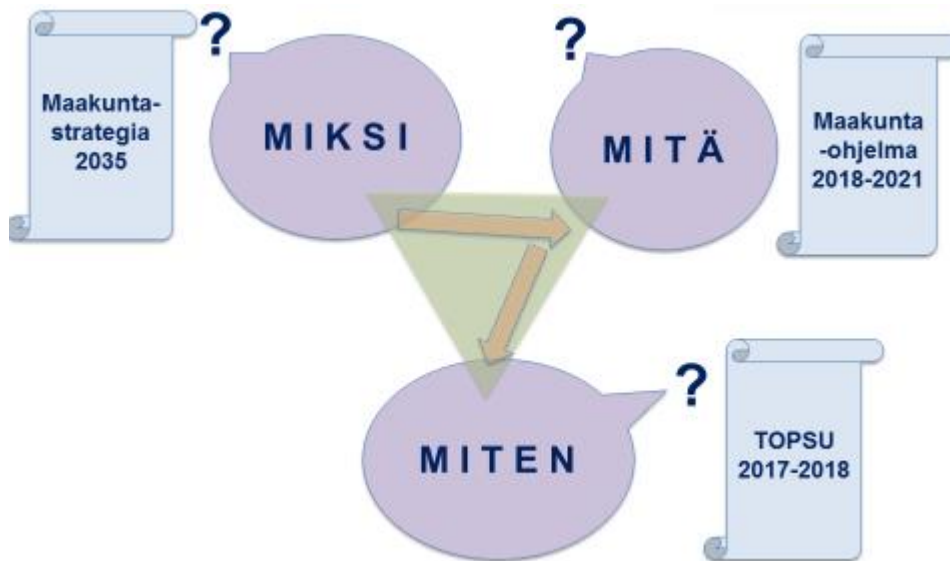
Maakuntakaavoitus otetaan huomioon strategia- ja ohjelmatyössä. On huomattava, että helmikuussa 2016 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) muutoksen myötä maakuntakaavan vahvistamismenettelystä on luovuttu ja näin ollen maakuntavaltuuston hyväksymää maakuntakaavaa ei enää alisteta ympäristöministeriön vahvistusmenettelyyn.

Kainuun **maakuntastrategiatyöllä** tarkoitamme kokonaisuutta, joka sisältää pitkän tähtäimen **maakuntastrategian** (ent. maakuntasuunnitelman) ja **maakuntaohjelman** laatimisen sekä maakuntakaavan kokonaistarkastelun ja uudistamisen. Tässä järjestelmässä nykyinen **Kainuu-ohjelma**, kokonaisvaltainen maakunnan kehittämisstrategia, ohjaa kaikkia tähän kokonaisuuteen kuuluvia suunnitelmia (kuva 1).

Keskeiset strategiset kysymykset, joihin eritasoisilla strategiaosioilla vastataan, on esitetty kuvassa 2. *Miksi* kysymyksellä luodetaan kehittämishaasteita ja pitkän aikavälin tavoitteita. *Mitä* kysymyksellä haetaan toiminnan keskipitkän aikavälin (maakuntaohjelman) painopistevalinnat ja täsmälliset erityistavoitteet valituilla painopisteillä. *Miten* kysymyksellä haetaan keinot tavoitteisiin pääsemiseksi (TOPSU eli toimeenpanosuunnitelma).

Kuva 1. Kainuun suunnittelujärjestelmä.

Kuva 2. Strategiset kysymykset.

Kainuun aluekehittämisen perusteet ovat maakuntaudistuksen myötä kokemassa merkittäviä muutoksia edellisten Kainuun maakuntasuunnitelman ja -ohjelman (ns. Kainuu-ohjelman) laadintavaiheeseen verrattuna. Tämä haastaa muuttamaan sekä suunnitteluprosessin että ohjelmakokonaisuuden rakenteen. **Tällä työohjelmalla määritellään, miten strategiaosio tarkistetaan ja varsinainen ohjelmaosio uudistetaan.**

1.2 Toimijakentän ja toimintaympäristön muutokset

Vielä tämän vuoden voimassa oleva Kainuun maakuntaohjelma (2014–2017) on monilta osin toteutunut hyvin, vaikka toimintaympäristö on ollut turbulентtinen ja muuttunut monilta keskeisiltä osiltaan nopeasti (esim. kaivosala ja Venäjän kauppa). Vuosittain tarkistetulla toimeenpanosuunnitelmalla (nykyinen TOPSU 2017–2018) maakuntaohjelma on pidetty relevanttina ja aluekehittämistyö tuloksellisena sekä vaikuttavana.

Suuria muutoksia aluekehitystyön ja -suunnittelun kannalta ovat käynnissä olevat maakuntaudistukseen liittyvät lainsäädäntöprosessit, jotka määrittelevät uudelleen erityisesti toimijoiden rooleja ja vastuita. Vaikka tulevan maakunnan osalta ei enää itsehallinnollisille maakunnille anneta nykyisen kaltaista ministeriön ohjeistusta, on toimeenpanosuunnitelman kaltaisen suunnittelumenettelyn ylläpitäminen tarkoituksenmukaista jatkossakin. Maakunnan ja valtion välille suunniteltujen neuvottelumenettelyjen vuoksi kukin maakunta laatii vuosittain neuvotteluesityksensä po. neuvotteluun, mikä tarkoittaa tarvetta vuosittain priorisoida maakuntaohjelman toimenpiteitä.

1.3 Kainuun maakuntastrategiatyölle asetettavia tavoitteita

- **Kainuun maakuntastrategia ja -ohjelma sovitetaan yhteen seuraavasti:**
  - Maakuntauudistus otetaan mahdollisimman hyvin huomioon ja valmisteluprosessi kehitetään uuden maakuntahallinnon tarpeita vastaavaksi.
  - Valmistelu tehdään tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.
  - Sisältö pelkistetään ja tiivistetään siten, että eri erillisestä strategiat sovitetaan yhteen – tavoitteena yksi kokoava strategia!
  - Maakuntaohjelman rinnalla ei toteuteta osajohjelmien valmistelua; mahdollisesti tarvittavista ”alaohjelmista” linjataan maakuntaohjelmassa.
- **Ennakointia ja tulevaisuusnäkökulmaa vahvistetaan:**
  - Ennakoivan otteen (ml. ennakoivan rakennemuutoksen ja älykkään erikoistumisen näkökulmat) ja resilienssin sekä strategisuuden vahvistaminen otetaan erityistarkasteluun, myös toimeenpanon osalta.
  - Maakuntastrategian aikajänne (edellisen maakuntasuunnitelman pohjalta) ulotetaan vuoteen 2035; siis usean valtuustokauden päähän. Strategiaa uudistetaan tarvittaessa syvällisemmin vuonna 2018, kun uusi maakuntavaltuusto aloittaa toimintansa ja nähdään maakuntakonsernia koskevien linjausten tarve.
  - Maakuntaohjelman aikajänne on 2018–2021; ja ohjelma tulee olemaan uuden maakuntavaltuustokauden ”hallitusohjelma” aluekehittämisen osalta.
  - Kainuun aiemmin laaditut tulevaisuuden vaihtoehtoiset kehityspolut (skenaariot) ja aluerakenne sekä varsinaiset strategiset valinnat täsmennetään ja aitoja valintoja tehdään suunnitelmien pohjaksi.
- **Rullaava strategiaprosessi ja tavoitteellisuus rakennetaan osaksi suunnittelukäytäntöjä:**
  - Uudenlaisten, jatkuvasti rullaavien prosessien kautta rakennetaan ennakoiva, tarkentuva ja relevanssinsa pitävä ohjelmatyö.
  - Keskeisimpinä yhteistyöfoorumina ovat erityisesti *muutosfoorumi* ja jo *toimivat työryhmät* sekä *kuntakierros* ja muu toimijatahojen kanssa tapahtuva valmistelutyö (erityisesti *viranomaisyhteistyö*).
  - Maakuntahallituksen ja –valtuuston päätöksentekoprosessi seuraa ja evästää maakuntaohjelman valmistelua koko prosessin ajan.

1.4 Suunnittelutyön vaiheistus ja prosessikuvaus

Kainuun liitossa maakuntastrategiatyön läpivienti on aikataulutettu toteutettavaksi seuraavasti:

- **Maakuntastrategiatyöprosessi** on jo käynnistetty vuoden 2016 lopulla TEM:n työpajalla ja väliarvioinnilla (MDI); näitä aineistoja hyödynnetään erityisesti työpajoissa.
- **Maakuntaohjelmatyöprosessi** käynnistetään maakuntahallituksen kokouksessa päivitettävällä (tällä) työohjelmalla; mukaan kytketään myös SOVA-prosessi (Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointi) (ks. liite 1).
- **Maakuntakaavan 2030** kokonaistarkastelu etenee aiempien suunnitelmien mukaisesti tämän työn rinnalla.
- **EU-ohjelmien toteutus** etenee ohjelmakauden (2020) loppuun nykymallilla, mutta uusi maakuntaohjelma tulee vaikuttamaan työtappoihin ja toimijoiden rooleihin. Tavoitteena on päästä rakentamaan kaikki tulevat EU-osarahoitteiset ohjelmat suoraan maakuntaohjelmaan perustuviksi.
- **Maakuntaohjelma** hyväksytään Kainuun maakuntavaltuuston vuoden 2017 viimeisessä kokouksessa.

Prosessikuvaus kiteyttää maakuntaohjelmatyön:

1. **Perustehtävänä on** laatia maakuntastrategian linjaama maakuntaohjelma (samassa asiakirjassa) aluekehityslain mukaisesti maakuntavaltuustokaudeksi yhteistyössä maakunnallisten aluekehitysviranomaisten ja sidosryhmien kanssa.
2. **Prosessin omistaja** on Kainuun liitto / Elinkeinot ja aluekehitys
3. **Asiakkaita ja sidosryhmiä** ovat aluekehitysviranomaiset (Kainuun liitto, Kainuun ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, AVI) ja muut sidosryhmät (kunnat, Kainuun SOTE, Kainuun Etu Oy, alueelliset oppilaitokset, yhdistykset ja järjestöt)
4. **Lähtötilanne:** Aluekehityslaki (ja TEM ohjeineen) edellyttää maakunnan liittoa laatimaan valtuustokausittain uuden maakuntaohjelman, jossa on määritelty maakunnan yhteinen aluekehitysnäkymä ja aluekehittämisen strategiset valinnat.
5. **Tuotoksena** syntyy vuoden 2017 lopussa Kainuu-ohjelma (maakuntastrategia ja maakuntaohjelma), joka on lain vaatiman suunnitteluasiakirja.
6. **Lopputilanne:** Vuoden 2017 lopussa on maakuntavaltuuston hyväksymä, aluekehitysviranomaisten toimintaa ja keskeisiä sidosryhmiä ohjaava Kainuu-ohjelma, (sis. maakuntastrategia 2035 ja maakuntaohjelma 2018–2021).
7. **Menestystekijät** onnistuneelle maakuntaohjelmalle ovat seuraavat:

- riittävän laaja eri tahojen osallistuminen laadintaprosessiin; toimijoiden tehokas osallistaminen toteutukseen (rahoittajat, viranomaiset, elinkeinojen edustajat, toimialojen edustajat, yrittäjät, kunnat, viranomaiset); myös 3. sektorin edustajat mukaan (kulttuuri, taide)
  - yhteisesti hyväksytyt strategiset tavoitteet niin, että ohjelma hyväksytään laajasti toimintaa ohjaavaksi dokumentiksi
  - yhteys muihin suunnitelmiin; kuntien elinvoimatehtävän ja eri viranomaisten huomiointi ns. ”laajan maakunnallisen aluepolitiikan” taakse
  - maakuntaohjelman toteutuksen kannalta relevanttien päätöksentekijöiden rooli selväksi (osallistuminen ja sitoutuminen)
  - rohkeiden valintojen tukeminen suunnitteluprosessissa; tavoitteiden ja toimenpiteiden suhde näkyville (työkaluina esim. strategiakartta tai looginen viitekehys)
  - SOVA-prosessin tulos ja ulkoisen arvioinnin tuoma palaute otetaan aidosti osaksi ohjelmaa; ja seurantaindikaattorit määritellään täsmällisesti
8. **Palautetta** kerätään koko valmisteluprosessin ajan muutosfoorumitoiminnan sekä neuvottelulausuntomenettelyjen kautta.
9. **Resurssit** kootaan Kainuun liiton, erityisesti Elinkeinot ja aluekehitys -tulosalueen henkilöstöstä sekä keskeisten sidosryhmien edustajista (työpanos), mahdollisesti ostetaan myös erityisasiantuntijuutta.

2 Maakuntastrategiatyön sisältö

2.1 Maakuntastrategia 2035 tulevaisuuskäsikirjana

Suunnittelun tavoitteena on uudistaa Kainuun maakuntastrategia, jonka nykyinen versio (osa Kainuu-ohjelmaa) on hyväksytty kesällä 2014. Strategiaosassa korostetaan tulevaisuuden vaihtoehtoisten kehityspolkujen huomioon ottamista siten, että tavoiteltavaa kehitystä (visio ja kehittämistehtävä) voidaan arvioida.

Strategiatyössä tarkastellaan monipuolisesti ja laajasti Kainuun tulevaa aluekehitystä. Pitkän tähtäyksen suunnittelun pohjana (toteutuneen kehityksen lisäksi) ovat pitkän aikavälin suhdanne- ja ennakointitiedot. Näitä on tuotettu ja tuotetaan systemaattisesti Kainuun liiton **ennakointiportaaliin (kuiskintaa.fi)**. Tulevaisuuden ennakointi kiteytetään kevään 2017 aikana työpajatyöskentelynä ja fokusryhmähaastatteluina.

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet ja sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntastrategiassa linjataan alustavasti tulevan maakunnan / maakuntakonsernin tavoiteltua kehitystä.

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Voimassa olevan Kainuu-ohjelman mukaisesti myös uusi suunnitelma sisältää:

- maakunnan pitkän aikavälin kehittämisstrategian: kehittämistehtävä, visio, strategiset valinnat
- tavoitteen mukaisen alue- ja yhdyskuntarakennekuvan
- tavoitellun kehityskuvan strategisilla painopisteillä

Lähtökohtana on ajatus, että maakunnalla on vain yksi strategia, jota sovelletaan muissa erillisohjelmissa ja -suunnitelmissa sekä tulevassa maakuntahallinnossa. Lähtökohtana työlle voidaan käyttää Kainuu-ohjelman strategiapilveä (kuva 3).

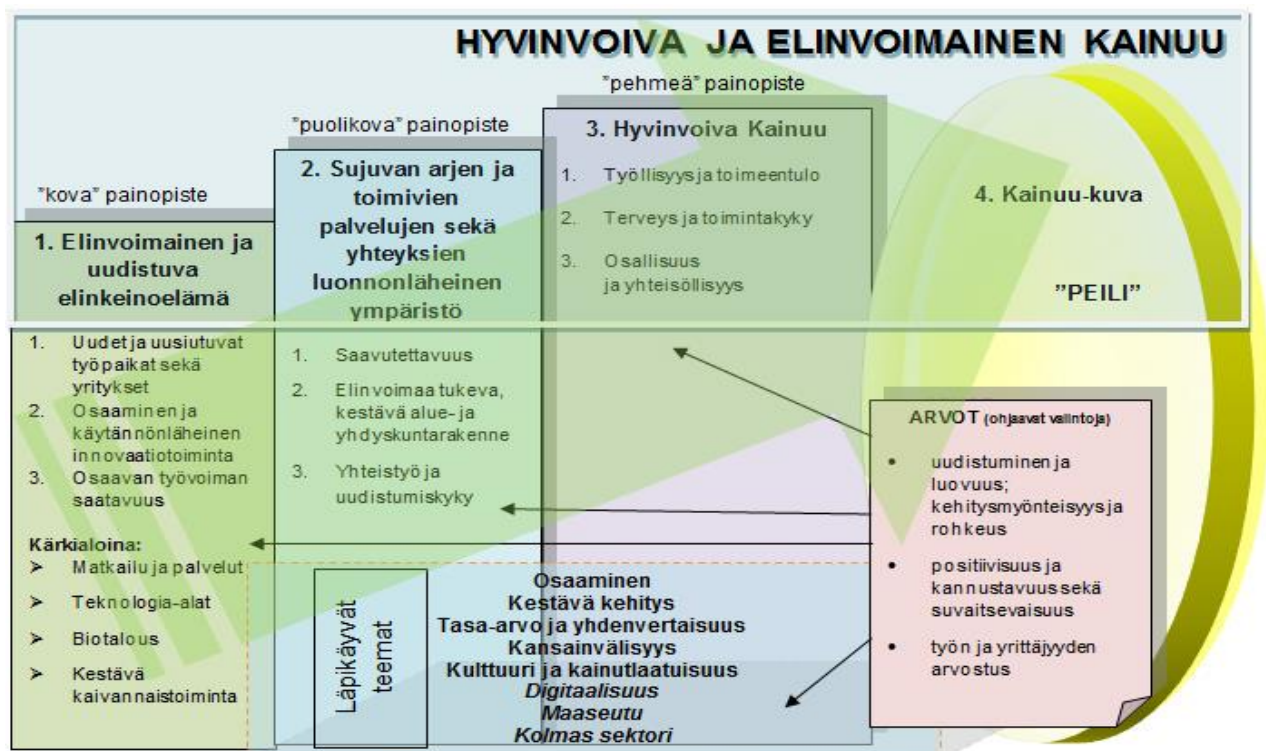
Kuva 3. Strategiapilvi: Ylimpänä (yläpilvenä) visio ja päätavoite; varsinaisina tavoitteiloina pitkän aikavälin tavoitteet; pilven alla strategiset valinnat, lyhyemmän aikajänteen kehittämisteemat sekä kehittämistyötä ja valintoja ohjaavat arvot ja kaikkia painopisteitä läpileikkaavat teemat.

2.2 Maakuntaohjelma 2018–2021

Työ- ja elinkeinoministeriö painottaa maakuntaohjelman valmisteluohjeissa erityisesti resilienssin vahvistamista, ennakointia ja uuden maakuntahallinnon huomioon ottamista.

Maakuntaohjelman valmistelu kytkeytyy EU:n rakennerahastojen (EAKR ja ESR), maaseuturahaston sekä Euroopan alueellisen yhteistyön tulevien ohjelmien valmisteluun. Myös AIKO-rahoitus ja Kainuun tulevaisuusrahasto otetaan valmistelussa huomioon.

Nykyisen maakuntaohjelman painopisteet ja tavoitteisto on esitetty kuvassa 4.

Kuva 4. Nykyisen Kainuu-ohjelman kokonaisuus maakuntaohjelmatasolla.

Maakuntastrategiatyön toteutustapaa linjaavia keskeisiä periaatteita ovat:

Osallistavuus ja sitoutumisen varmistaminen

Uuden maakuntastrategian ja -ohjelman laatimiseen motivoidaan osallistumaan suuri joukko kainuulaisia sidosryhmiä. Maakuntaohjelmatyö on osa tulevan maakunnan valmistelua, jossa visiona on *"KAINUTLAATUISEN PALVELEVA JA ELINVOIMAINEN EDELLÄKÄVIJÄMAAKUNTA"*. Tavoitteena on kommunikatiivisen suunnitteluprosessin avulla luoda elävä ohjelma. Näin yhteisen vision ja tavoitteiden taakse sitoutuu motivoitunut kehittäjäjoukko.

Kehittämistyötä linjaa (tahdonmuodostus) maakuntahallitus ja maakuntavaltuusto, joka on suunnitelmien virallinen hyväksyjä. Myös kunnat ovat keskeinen aluekehittämisen vastuutaho ja paikallisen elinvoimaisuuden rakentaja.

Sisällöllisen ytimen muodostaa maakunnallisissa foorumeissa (erityisesti **Muutosfoorumissa**) ja eri asiantuntijaryhmissä tehtävä analyysi- ja ennakointityö, jonka pohjalta eri teemojen tavoitteiden ja toimenpiteiden sisällöt muodostetaan. Kainuun maakunnallinen **Ennakointi- ja seurantaryhmä** arvioi näiltä pohjilta strategisia linjauksia ja antaa palautetta suunnitteluun. Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa käydään koko valmisteluprosessin ajan tiivistä vuoropuhelua sekä viranomais-että asiantuntijatasolla.

Kainuun muutosfoorumin roolina on varmistaa ohjelmatyön laaja-alaisuus, edustavuus ja linjata eri tavoitteiden yhteensovittamista. Lisäksi järjestetään tarvittava yhteydenpito naapurialueiden, erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa. Kansalaiskuulemiseen haetaan uusia keinoja (sosiaalinen media; otakantaa.fi), jotta kansalaiset saataisiin aiempaa paremmin osallistumaan, aktivoitumaan ja vaikuttamaan strategiatyöhön. Vuorovaikutukseen ja tiedonvälitykseen haetaan aktiivisesti uusia keinoja.

Oppimisprosessi ja aito dialogi

Maakunnan strategiatyöstä pyritään rakentamaan mahdollisimman vuorovaikutteinen prosessi, jossa mahdollistuu laajan, Kainuuta koskevan asiantuntemuksen kokoaminen ja yhdessä oppiminen.

Erityisesti nykyisen maakuntaohjelman syksyllä 2016 valmistunutta väliarviointia hyödynnetään strategiatyössä. Nykyisen maakuntaohjelman ja sen toimeenpanon ulkoinen väliarviointi toteutettiin yhteishankkeena Pohjois-Suomen maakunnan liittojen kesken. Arviointitulokset saatiin käyttöön marraskuussa 2016 (ks. kuiskintaa.fi).

Osuvuus, tuloksellisuus ja vaikuttavuus

Tehtyjen tulevaisuusluotausten ja niihin pohjautuvien tavoitteiden ja toimenpiteiden logiikalla rakennetaan kainuulainen ”ohjelmateoria” vaikutusten logiikan avaamiseksi. Prosessissa huomioidaan tehdyt arvioinnit, suhdannekatsaukset, teemapohjaiset strategiat ym. saatavilla oleva relevantti taustatieto.

Tietopohjaa luova prosessi

Kainuun maakuntaohjelman laatimisen tueksi käynnistetään työpajatyöskentely kevään 2017 aikana.

Kainuun liitto laatii säännöllisesti Kainuun maakuntaohjelman seurantaraportin maakuntahallitukselle ja maakuntavaltuustolle. Raportti toimii myös uuden maakuntaohjelman lähtökohtia selvittävänä raporttina, jossa esitellään:

- aikaisempien ohjelmien tavoitteiden toteutuminen (tuloksellisuus ja vaikuttavuus), onnistumiset ja epäonnistumiset
- nykytilanteen analyysi ja nykyisen ohjelman toteutuksesta saatu kokemustieto

Tulevaisuusskenaariot

Tulevaisuuden luotaus ja vaihtoehdot laaditaan Kainuun liiton johtamassa asiantuntijaprosessissa keskeisten sidosryhmien edustajien kanssa. Skenaariovaihtoehdot valmistuvat toukokuussa 2017. Näitä tarkasteluja hyödynnetään strategiaprosessin seuraavissa vaiheissa lähtö- ja taustatietona.

Kainuun maakuntakuva

Kainuun maakuntakuvaa koskeva uusi tutkimus valmistunee prosessin aikana. Aiheeseen liittyvää aikaisempaa tietopohjaa on matkailua koskevissa tutkimuksissa (ks. Kajaanin AMK:n verkkosivut).

Alueanalyysit ja -ennakoinnit

Kainuun liitossa valmistellaan ja/tai kootaan aluetaloudellisia vaihtoehtotarkasteluja, jonka osia ovat:

- toimialaennusteet
- aluetalouden kehitysarviot
- koulutustarve-ennakointi
- työvoiman tarve vs. kysyntä (kohtaanto)
- tavoitteellinen muuttoliike
- huoltosuhdetarkastelut
- paikkatietotarkasteluja saavutettavuudesta

3 Työn organisointi

3.1 Vastuutahot

Maakuntastrategiatyöhön osallistuu Kainuun liiton koko henkilökunta toimenkuviansa mukaisella työnjaolla; työprosessi ohjataan johtoryhmässä.

Maakuntastrategian ohjauksen vastuu Kainuun liitossa:

Maakuntajohtaja Pentti Malinen
pentti.malinen@kainuu.fi; p. 044-7970 197

Maakuntaohjelman laadintatyön vastuhenkilö:

Aluekehitysjohtaja Heimo Keränen
heimo.keranen@kainuu.fi; p. 044-4100741

Maakuntakaavan laadintatyön vastuhenkilö:

Suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen
hannu.heikkinen@kainuu.fi; p. 044-7100 864

Ympäristöarvioinnin koordinoinnin vastuhenkilö:

Aluesuunnitteluasiantuntija Sanna Schroderus
sanna.schroderus@kainuu.fi; p. 044-7100 873

Käytännön suunnitelmatyötä varten asetetaan **suunnittelutiimi**, jossa tarkennetaan ns. substanssivastuut ja viranomaisyhteistyö. Ohjelmatyö tehdään tiiviissä yhteistyössä ELY-keskuksen

asiantuntijoiden kanssa (ml. viranomaisneuvottelut). Lisäksi Kainuun sote ja muut tulevaan maakuntaan liitettävät organisaatiot kytetään tiiviisti suunnittelutiimin työhön.

Eri sidosryhmien asiantuntijoista on koottu erityinen Kainuun aluekehityksen **ennakointi- ja seurantaryhmä**. Tämän prosessin tueksi ja ennen kaikkea vuorovaikutuksen ja tiedonvälityksen parantamiseksi asetetaan mahdollisesti erillinen tuki. (On mahdollista, että maakuntaohjelmatyöstä rakennetaan myös oma hanke.)

Kainuun muutosfoorumin roolina on varmistaa ohjelmatyön laaja-alaisuus, edustavuus ja linjata eri tavoitteiden yhteensovittamista. Foorumin roolina on käydä laaja-alaista ja yhteen sovittavaa keskustelua; ryhmä kokoontuu noin kerran kuukaudessa. Myös maakuntaudistuksen työryhmät (erityisesti TR 3, TR 4 ja TR 5) pääsevät osallistumaan ohjelman valmisteluun.

Maakunnan suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia varten on asetettu maakuntajohtajan päätöksellä **SOVA-työryhmä**, jonka tehtävänä on pysyvästi elimenä koota asiantuntemusta erilaisten maakuntaa koskevien suunnitelmien ja ohjelmien arviointien ohjaamiseen. Työryhmä koostuu keskeisten viranomaistahojen edustajista.

Organisointia täydennetään työn edetessä käyttämällä olemassa olevia työryhmiä ja tarvittaessa nimeämällä uusia foorumeita tai valmisteluelimiä. Erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaa vuorovaikutusta koskevat menetelmät vaativat lisäsuunnittelua, jota tehdään yhdessä Kainuun liiton **viestintätiimin** kanssa.

3.2 Osallistumis- ja arviointisuunnitelmat

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma käsittelee ohjelman tai suunnitelman laatimiseen liittyvien osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyiden sekä vaikutusten arvioinnin järjestämistä. Kainuun maakuntaohjelman erillinen osallistumis- ja arviointisuunnitelma hyväksytään omana prosessinaan samanaikaisesti (liite 1).

Kainuun suunnitelmien tai ohjelmien vaikutusten arviointiin on perustettu maakuntajohtajan päätöksellä 28.2.2013 maakunnallinen SOVA-työryhmä, jonka tehtävänä on koota asiantuntemusta erilaisten maakuntaa koskevien suunnitelmien ja ohjelmien arviointien ohjaukseen. SOVA-työryhmä osallistuu maakuntaohjelman ympäristöselostuksen laatimiseen tuomalla eri alojen asiantuntemusta arviointityöhön, keskustelemalla arvioinnin toteutuksesta ja tuloksista sekä arvioimalla suunnitelman/ohjelman merkittäviä vaikutuksia.

Vaikutusten arviointi

Kainuun maakuntasuunnitelman ja -ohjelman ympäristöarvioinnin tavoitteena on tukea maakuntasuunnitelman laadintaa ja päätöksentekoa, parantaa tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia suunnitelman valmistelussa sekä yhdistää vaikutusten arviointi entistä tiiviimmäksi osaksi suunnitteluprosessia.

Kainuun liitolla on yleisvastuu suunnitelmien ympäristöarvioinnista. Ympäristöarvioinnin koordinoinnista ja ympäristöselostuksen kokoamisesta vastaa aluesuunnitteluasiantuntija Sanna Schroderus.

Maakuntasuunnitelman ympäristöarvioinnissa arvioidaan vaikutukset:

- väestöön, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen
- luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan ja ilmastotekijöihin
- yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, aineelliseen omaisuuteen ja kulttuuriperintöön (ml. rakennusperintö ja muinaisjäännökset)
- luonnonvarojen hyödyntämiseen sekä
- edellä mainittujen tekijöiden välisiin suhteisiin.

Näiden lisäksi arvioidaan toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia, maaseutuvaikutuksia sekä sukupuoltenvälisen tasa-arvon toteutumista.

Vaikutusten arviointi toteutetaan tarkkuustasolla, joka vastaa suunnitelman tarkkuustasoa. Maakuntasuunnitelma on pitkän aikavälin strateginen suunnitelma, jossa esitetään visio ja kehittämistavoitteet pitkälle aikavälille. Maakuntasuunnitelman tavoitteet tarkentuvat maakuntakaavassa, maakuntaohjelmassa ja maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa. Näin ollen vaikutukset ympäristöön ovat pääasiassa välillisiä ja/tai kumuloituvia ja ne on mahdollista arvioida vain yleisellä tasolla.

3.3 Aikataulut ja valmistelun vaiheistus

Maakuntaohjelmavaiheen käynnistystä on valmisteltu vuoden 2016 lopulla, mutta varsinaisesti työ etenee seuraavasti (ks. myös kuva 5):

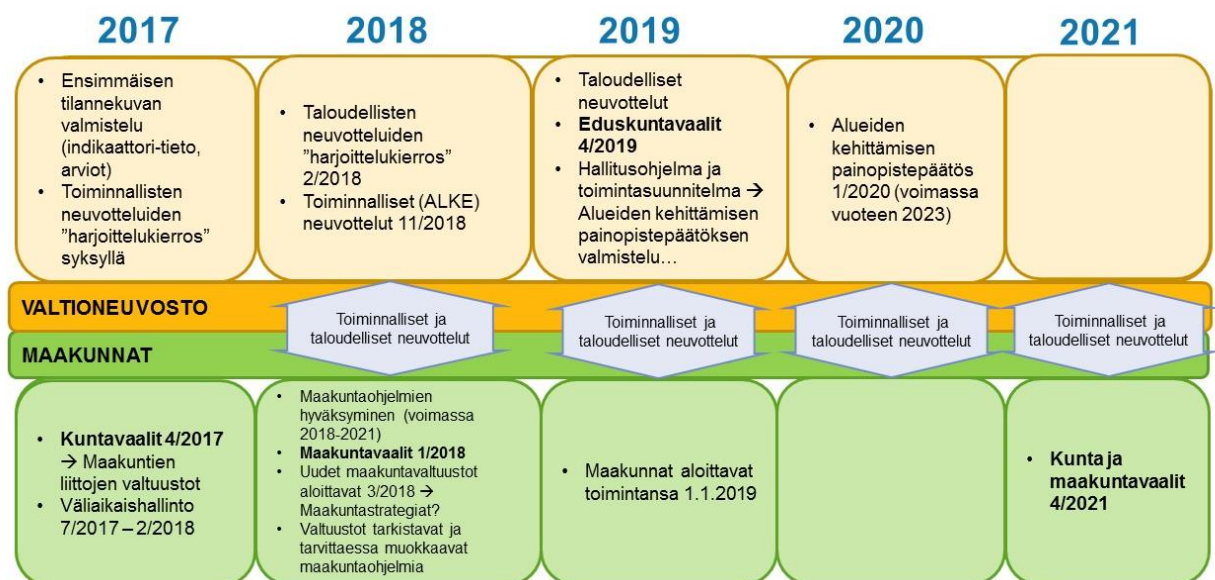
- Valmisteluvaihe helmikuun 2017 loppuun mennessä
- Ohjelman sisällön rakentaminen lokakuun 2017 loppuun mennessä
  - 5-vaiheinen työpajaprosessi (kuva 5)
- Arviointiprosessi syksyllä 2017
- Päätösprosessi vuoden 2017 loppuun mennessä

Kuvassa 6 ennakoitaan maakuntauudistuksen myötä syntyvän valtiorakenteen ja maakuntien neuvottelumenettelyn käynnistymistä ja maakuntaohjelman kytkeytymistä po. prosessiin. Tavoitteena on, että Kainuu muiden maakuntien tavoin käy vuonna 2018 ensimmäisen alueen kehittämistä koskevan neuvottelun ministeriöiden kanssa tulevan aluekehitys- ja kasvupalvelulain mukaisesti. Puheena oleva lakiuudistus on tarkoitus hyväksyä eduskunnassa 2017 kevätistuntoaikana lopulla.

TEHTÄVÄT vuonna 2017	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11	12
Kehittämistarpeiden tunnistaminen / analyysit							
Työohjelman laadinta							
Maakuntahallitus käynnistää ohjelman laadinnan (ml. SOVA)							
Valmistelun aloittamisesta tiedotetaan ja käydään viranomaisneuvottelu ELY:n kanssa							
Sidosryhmätyöskentely- ja neuvottelut							
SOVA-arviointi ja ympäristöselostuksen laadinta							
Workshopit: 5 workshopia ja 2 muutosfoorumikäsitteilyä							
Maakuntahallitus käsittelee ensimmäisen luonnoksen							
Uusi maakuntavaltuusto käsittelee luonnoksen							
Lausuntokierros (sähköinen)							
Maakuntahallituksen hyväksymiskäsittely							
Maakuntavaltuuston hyväksymiskäsittely							
Maakuntaohjelmasta tiedottaminen							
Uusi maakuntavaltuusto tarkistaa maakuntaohjelman v. 2018							

Kuva 5. Prosessin eteneminen.

Kuva 6. Maakuntaohjelman kytkeytyminen maakuntaudistuksessa muodostuvaan valtion ja maakunnan väliseen neuvottelumenettelyyn (toiminnallinen neuvottelu tulevan aluekehitys- ja kasvupalvelulain mukaisena käytäntönä) (TEM 16.12.2016).

Kainuun liitto

Kainuun liitto
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Puh. vaihde 08 615 541
S-posti kainuunliitto@kainuu.fi

www.kainuu.fi